অধ্যায় ১০ ঃ উত্তৰ-পূব ভাৰতত বিদ্রোহৰস্থা

অধ্যায় গাঁথনি

১০.১ উদ্দেশ্য
১০.২ পৰিচয়
১০.৩ উত্তৰ-পূব ভাৰতত বিদ্রোহাৰস্থাঃ উৎপত্তি আৰু বিকাশ
১০.৪ উত্তৰ-পূব ভাৰতত বিদ্রোহাৰস্থা আৰু প্রাক্ -ঔপনিৰেশিক ৰাজনীতি
১০.৫ উত্তৰ -পূব ভাৰতৰ প্রধান বিদ্রোহী দলসমূহ
১০.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
১০.৭ অধিক জানিবলৈ
১০.৮ অগ্রগতিৰ খতিয়ান
১০.৯ আৰ্হি প্রশ্ন

১০.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- উত্তৰ-পূব ভাৰতত বিদ্রোহাৰস্থাৰ উৎপত্তি আৰু বিকাশ সম্পর্কে ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- উত্তৰ-পূব ভাৰতত সক্রিয় হৈ থকা ৰাজনৈতিক প্রক্রিয়াসমূহ বুজিব পাৰিব
- উত্তৰ -পূব ভাৰতৰ প্রধান বিদ্রোহী দলসমূহ চিনাক্ত কৰিব পাৰিব।
- ৰাজ্য আৰু নৃগোষ্ঠীয় ভূমিকাৰ লগতে নাগৰিক সৈন্যবাহিনী সম্পর্কে ধাৰণা কৰিব পাৰিব।

১০.২ পৰিচয়

এই অধ্যায়টিৰ মাজেদি আমি উত্তৰ-পূব ভাৰতত বিদ্রোহাৰস্থাৰ সমস্যাটোৰ সৈতে পৰিচিত হ'ম। ভাৰতৰ স্বাধীনতাৰ সাত দশক পাচতো দেশৰ এই প্রান্তত বিদ্রোহাৰস্থা এক চিৰদিনীয়া সমস্যা হিচাপে বর্তি আছে। বিকাশৰ আৰ্হিটোৰ প্রসাৰৰ লগে লগে আৰু দেশৰ নিৰাপত্তা স্বার্থৰ পৰিধিৰ বাহিৰত অঞ্চলটোৰ বর্দ্ধিত ৰাজনৈতিক দৃশ্যমানতাই উত্তৰ-পূব ভাৰত এক পৰিৱর্তনশীল তথা অস্থিৰ অঞ্চল বুলি থকা জনপ্রিয় ধাৰণাটো কিছু পৰিমাণে নাইকিয়া কৰিছে। কিন্তু মনোভাৱৰ সামান্য পৰিৱর্তনে এই সত্যটো সলনি নকৰে যে এনে ধাৰণাসমূহৰ বেছিভাগেই পু�ৰণিকলীয়া তথা গতানুগতিক। উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ বাসিন্দাসকলক এক সমগোত্রীয় বিভাগত বিভক্ত কৰাৰ ফলস্বৰূপে সৃষ্টি হোৱা জাতিগত উপমাটো এনে পু�ৰণিকলীয়া তথা গতানুগতিক ধাৰণাসমূহৰে প্রমাণ। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্রতি থকা নেতিবাচক ধাৰণা আৰু ভুল আকলনৰ এক প্রধান কাৰণ হ'ল অঞ্চলটোত পুনৰাবৃত্তি হৈ থকা কন্দল সৃষ্টিকাৰী সশস্ত্র সংঘাতসমূহ। এই অধ্যায়টিত আপুনি উত্তৰ-পূব ভাৰতত বিদ্রোহাৰস্থাৰ উৎপত্তি আৰু বিকাশ সম্পর্কে অৱগত হ'ব, ৰাজ্য-গঠনৰ

ৰাজনীতি আৰু বিদ্রোহাৰস্থা বৃদ্ধিৰ সৈতে থকা ইয়াৰ সম্পর্ক কথা জানিব আৰু বিদ্রোহী দলৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব।

জানি থোৱা ভাল

ৰাজ্য-গঠন (State-making)ঃ সীমান্তৱর্তী এলেকাসমূহৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ বিধিবদ্ধ ভাৱে আনুষ্ঠানিকীকৰণ ঘটাই কেন্দ্রীয়ভাৱে চৰকাৰৰ ৰাজনৈতিক প্রসাৰ বৃদ্ধি কৰা।

১০.৩ উত্তৰ-পূব ভাৰতত বিদ্রোহৰস্থা ঃ উৎপত্তি আৰু বিকাশ

প্রথমতে, 'বিদ্রোহাৰস্থা' (insurgency) অভিধাটোৰ ওপৰত আলোকপাত কৰোঁ আহক। বার্ড ই অ' নীলে (Bard E O' Neill) দিয়া সংজ্ঞা মতে বিদ্রোহাৰস্থা হ'ল "কোনো এক অ-শাসনাধিস্থ দলৰ আৰু শাসনাধিস্থ কর্তৃপক্ষৰ মাজত হোৱা এক সংঘাত য'ত অ-শাসনাধিস্থ দলটোৱে ৰাজনীতিৰ এক নাইবা ততোধিক দিশৰ বৈধতাৰ আধাৰ ধ্বংস, পুনঃ নিৰূপণ বর্তাই ৰাখিবলৈ বিভিন্ন ৰাজনৈতিক সমল, যেনে— সাংগঠনিক নৈপুণ্য, উদ্দেশ্যধর্মী প্রচাৰ, বিক্ষোভ প্রদর্শন ইত্যাদিৰ লগতে হিংসাত্মক পন্থা হাতত লয়।"। এই সংজ্ঞাটোৰ মূলশব্দ হ'ল 'বৈধতা' (legitimacy)। বিদ্রোহাৰস্থাৰ সহায়ত, এক শাসনাধিস্থ দলৰ বৈধতাক প্রশ্ন কৰা হয় আৰু ইয়াৰ অৱমূল্যায়ন কৰা হয়। ইয়াৰ পৰিৱর্তে অ-শাসনাধিস্থ দল এটাৰ বৈধতা বৃদ্ধি হয় তথা দলটো আগতকৈ অধিক শক্তিশালী হয়। ৰাজনৈতিক হিংসা সম্পর্কে অধ্যয়ন কৰা সকলৰ মাজত সন্ত্রাসবাদৰ সংজ্ঞা আৰু বিদ্রোহাৰস্থাৰ সৈতে ইয়াৰ সম্পর্কক লৈ এক সাধাৰণ মতভেদ আছে। এৰিয়েল মেৰাৰি (১৯৯৩] য়ে ইয়াৰ এক বিশ্লেষণামূলক পার্থক্য আগবঢ়াইছিল। এই পার্থক্যই আমাক সন্ত্রাসবাদ আৰু বিদ্রোহাৰস্থাৰ মাজৰ সম্পর্কৰ বুজাত সহায় কৰে। মেৰাৰিৰ ভাষ্য অনুসৰি সকলো বিদ্রোহাৰস্থাই স্বাভাৱিকতে সন্ত্রাসবাদৰ সমকক্ষীয় নহ'বও পাৰে; কিন্তু, বিদ্রোহাৰস্থাই ৰাজনৈতিকভাৱে অনুপ্রেৰিত লক্ষ্য তথা উপ-জাতীয়তাবাদী দাবীৰ স্বার্থত সন্ত্রাসবাদক এক 'কৌশলগত আহিলা' হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰে।" এই ধাৰণাটোৱে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সন্ত্রাসবাদ আৰু বিদ্রোহাৰস্থাৰ মাজত থকা সম্পর্কটো বুজাত গুৰুত্বপূর্ণ সহায় আগবঢ়ায়।

জানি থোৱা ভাল

উপ-জাতীয়তাবাদ (Sub-nationalism) ঃ সামগ্রিকভাৱে দেশ এখনৰ পৰা পৃথকভাৱে এক উপৰাষ্ট্র অথবা উপৰাষ্ট্রৰ সমষ্টি গঠনৰ স্বার্থৰ প্রতি দেখুওৱা সমর্থন অথবা পোষকতা।

উত্তৰ-পূব ভাৰতত বিদ্রোহাৰস্থাৰ উৎপত্তি বিষয়টোৰ অঞ্চলটোৰ ইতিহাস আৰু ভূগোলৰ সৈতে বহুমুখী সম্পর্ক আছে। ঔপনিৱেশিক প্রশাসনিক ব্যৱস্থাই অঞ্চলটোত অতিক্রমণৰ সূচনা

কৰাৰ আগতে ইয়াৰ লোকসকলৰ মাজত বন্ধুত্ব আৰু মিলা-প্রীতিৰ এক স্বাভাৱিক সম্পর্ক বর্তি আছিল। ভৌগোলিক পৰিসীমাসমূহৰ ইপাৰে-সিপাৰে চলা তথা নিৰৱচ্ছিন্ন ব্যাপক পৰিৱহনে মানুহৰ মাজত স্থাপন হোৱা বহুতো সম্পর্কৰ মৌখিক কাহিনীৰ সৃষ্টি কৰিছিল। এনেদৰে, নৃগোষ্ঠীয় জোঁট (ties) সমূহে ব্রিটিছ শাসনে 'পশ্চাৎভূমি' (hinterland) বুলি গণ্য কৰা ভূ-খণ্ডৰ ওপৰত আৰোপ কৰা ৰাজনৈতিক পৰিসীমাৰ উৰ্দ্ধলৈ গতি কৰিছিল। ব্রিটিছসকলৰ সংজ্ঞা মতে, 'হিণ্টাৰলেণ্ড' হ'ল সভ্যতাৰ ধাৰণাই ঢুকি নোপোৱা দূৰত্বত থকা আৰু কোনেও আগতে সন্ধান নোপোৱা জনবসতিপূর্ণ ভূখণ্ড। পৰৱর্তী বিকাশ, যেনে- পাহাৰ, ভৈয়াম, আন্তঃ ৰেখা, বহিঃ ৰেখা, সীমান্ত অঞ্চল, আন্তঃ-সীমান্ত অঞ্চল, সংৰক্ষিত অঞ্চল ইত্যাদি প্রশাসনিক বিভাজনৰ সহায়ত পৰিসীমা নির্ধাৰণ কৰাৰ ফলতো নৃগোষ্ঠীয় সমস্যা বৃদ্ধি পাইছিল। আগতে বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় সম্প্রদায়ৰ মাজৰ সংঘাত মূলতঃ স্থানিক দখলৰ অভিচ্ছাদনলৈকেহে সীমিত আছিল। পৰিসীমা প্রস্তুতকৰণৰ অনুশীলন আৰম্ভ হোৱাৰ পাচত নৃগোষ্ঠীয় বন্ধুত্বৰ বান্ধোনবোৰ দুর্বল হৈ বেয়াৰ ফালে ঢাল খালে। এনেদৰেই, স্বকীয়তা স্থাপনৰ ৰাজনীতিৰ প্রথম বীজ সিচাঁ হৈছিল। এক অখণ্ড ভৌগোলিক অঞ্চলক সীমান্তৱর্তী অঞ্চললৈ ৰূপান্তৰ কৰিবলৈ যাদৃচ্ছিকভাৱে সীমাৰেখাবোৰ টনা হৈছিল। ব্রিটিছসকলৰ বাবে আঞ্চলিক সীমা বিভাজন কৰি এক বিস্তৃত ভৌগোলিক অঞ্চলত নিজৰ উপস্থিতি তথা বৈধ্যতা প্রতিপন্ন কৰাতকৈ গুৰুত্বপূর্ণ কাম আন একোৱেই নাছিল। ভাৰতৰ উত্তৰ-পূব অঞ্চলত তেওঁলোকে প্রচুৰ অর্থনৈতিক সম্ভাৱনাৰ উমান পাইছিল। যিহেতু অঞ্চলটোৱে এক আন্তর্জাতিক পথৰ সংযোগস্থল হিচাপে কাম কৰিছিল, সেয়েহে অইনে উমান পোৱাৰ আগতে ব্রিটিছসকলে অঞ্চলটো অধিগ্রহণ কৰাৰ সিদ্ধান্ত লৈছিল। এই উদ্দেশ্যেৰেই তেওঁলোকে পৰৱর্তী সময়ত এই পথ সংযোগস্থলটো এক ঔপনিৱেশিক 'সমল'ৰ সীমান্ত অঞ্চললৈ ৰূপান্তৰিত কৰিবলৈ এলানি সুচিন্তিত পৰিকল্পনা কার্যৰূপায়ণৰ অনুশীলন আৰম্ভ কৰিছিল। খিলঞ্জীয়া সম্প্রদায়সমূহৰ ওপৰত নজৰ ৰাখিবলৈ পৰম্পৰাগত পথসমূহ ধ্বংস কৰি নতুন পথ নির্মাণ কৰা হৈছিল। ৰাজনৈতিক বিষয়া অথবা প্রতিনিধিৰ তত্ত্বাৱধানত অঞ্চলটোৰ ভিতৰুৱা এলেকাসমূহৰ মানচিত্র প্রস্তুতিৰ বিজ্ঞানভিত্তিক অভিযান চলোৱা হৈছিল। এনেকুৱা দৃষ্টান্তও আছে য'ত এই অভিযানসমূহত ভাগ লোৱা বিষয়াসকলে নগা লোকসকলক বন্দুক টোঁৱাই তেওঁলোকৰ টালি-টোপোলা আৰু বস্তু-বাহিনীসমূহ কঢ়িয়াই নিবলৈ আদেশ দিছিল। যেতিয়া কৃষিভূমিবোৰ মুকলি কৰা হ'ল আৰু সেইবোৰক পর্যায়ক্রমে পাদদেশলৈ সম্প্রসাৰিত কৰা হ'ল, তেতিয়া ব্রিটিছসকলে পৰম্পৰাগত পথসমূহ তেওঁলোকৰ আইন ব্যৱস্থাৰ অধীনতলৈ নিছিল। ইয়াৰ ফলস্বৰূপে স্থানীয় লোকসকলৰ চলাচলত বাধা আহি পৰিছিল। ব্রিটিছসকলে অঞ্চলটো নিজ স্বার্থৰ উপযোগীকৈ গঢ় দিবলৈ আৰু নীতিসমূহ তেওঁলোকৰ লাভালাভৰ বাবে প্রণয়ন কৰিবলৈ হাতত লোৱা পন্থাসমূহৰ এয়া মাত্র এটাহে উদাহৰণ। ঔপনিৱেশিক লোকসকলৰ বিৰুদ্ধে স্থানীয় অধিবাসীসকলৰ মনত দাসত্বৰ এক অন্তর্নিহিত অনুভৱে গা কৰি উঠিছিল। কিয়নো ব্রিটিছসকলে অঞ্চলটোৰ ভূখণ্ডৰ প্রতিটো ইঞ্চি তেওঁলোকৰ সাম্রাজ্যত চামিলকৰণৰ পণ লৈছিল। ইয়াৰ পৰা আনকি জনজাতীয় লোকসকলৰ পৰম্পৰাগত চিকাৰ ক্ষেত্রসমূহো বাদ দিয়া নাছিল।

একে সময়তে, জনজাতীয় লোকসকলক সুসভ্য কৰাৰ প্রক্রিয়া হিচাপে খ্রীষ্টান ধর্মটোৰ প্রসাৰ আৰম্ভ হৈছিল। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বাবে ব্রিটিছসকলে হাতত লোৱা ঔপনিৱেশিক গঠনটোৰ আৰ্হি সহজাতভাৱে পুঁজিবাদী আৰু শোষণকামী প্রকৃতিৰ আছিল। উত্তৰ-পূব ভাৰতত সামৰিক সংঘাতৰ সূত্রপাত ঔপনিৱেশিক সময়ছোৱাতে হৈছিল। ঔপনিৱেশিক বনুৱা বাহিনীৰ কুকি জনজাতিৰ লোকসকলক বলপূর্বকভাৱে অন্তর্ভুক্ত কৰাৰ প্রতিবাদত ১৯১৭ চনত কুকি বিদ্রোহৰ দৰে ঘটনা সংঘটিত হৈছিল। লাহে লাহে সমগ্র অঞ্চলটো ক্ষোভে ছানি ধৰিছিল আৰু স্থানীয় সম্প্রদায়সমূহৰ মাজত ব্রিটিছ সকলৰ প্রতি বিদ্বেষৰ ভাব জাগি উঠিছিল। ফলস্বৰূপে, কোহিমা আৰু খনমাত সংঘটিত হোৱাৰ লেখীয়াকৈ বৃটিছসকলৰ বিৰুদ্ধে ঔপনিৱেশিক-বিৰোধী আক্রমণ আৰম্ভ হৈছিল। এনে আক্রমণৰ চুড়ান্ত ফলাফল ব্রিটিছসকলৰ পক্ষে গৈছিল যদিও, বৃটিছৰ তথাকথিত 'বর্বৰতা'ৰ বিৰুদ্ধে স্থানীয় লোকসকলে দেখুওৱা অসন্তুষ্টি আৰু ক্ষোভৰ প্রকাশকো কিন্তু নুই কৰিব নোৱাৰি।

যেতিয়া ক্ষমতাৰ হস্তান্তৰ হৈছিল, স্থানীয় লোকসকলৰ মনত খোপনি পোতা এক ঔপনিৱেশিক অতীতৰ উপস্থিতিয়ে তেওঁলোকক এখন ভাৰতীয় জাতীয়-ৰাষ্ট্রৰ সৈতে চামিল হোৱাৰ আৰু সমগ্র দেশখনক আঁকোৱালি লোৱাৰ মনোভাৱ গঢ়াত বাধা দিছিল। ভাৰতীয় মূল ভূখণ্ডৰ পৰা নির্বাচিত ৰাজনৈতিক প্রতিনিধিসকলক উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলীয় লোকসকলে ব্রিটিছৰ নতুন অৱতাৰ যেন জ্ঞান কৰিছিল। যদিও ৰাজনৈতিক প্রতিনিধিসকল সলনি হৈছিল, উত্তৰ ঔপনিৱেশিক অৱস্থাটোৱেও একেই ঔপনিৱেশিক ঐতিহ্য বহন কৰা বুলি জনসাধাৰণে গণ্য কৰিছিল। উত্তৰ-পূব অঞ্চলটোলৈ আৰু অঞ্চলটোৰ মাজেৰে ৰে'লপথৰ প্রসাৰ কৰাৰ সময়ছোৱাত কর্মশক্তিৰ যোগান ধৰিবলৈ তথা অসাৰুৱা মাটিসমূহ চহাবলৈ এক অগতানুগতিক বনুৱা বাহিনী হিচাপে বর্তমান বাংলাদেশৰ অন্তর্গত মৈমনসিং, চিলেট, ৰংপুৰ আদি ঠাইৰ পৰা জাকে জাকে শ্রমিকৰ দল অনা হৈছিল। চোটা নাগপুৰ বলয়ৰ পৰা প্রব্রজন কৰা লোকসকলক চাহ বাগিছাত কাম কৰাৰ বাবে নিয়োগ কৰা হৈছিল। এইবোৰ কাৰণত স্থানীয় লোকসকলৰ মাজত বহিৰাগতসকলৰ হাতত নিজৰ মাটি বাসস্থান আৰু মুকলি স্থান আদি হেৰুওৱাৰ এক মনোভাৱে গা কৰি উঠিছিল। এই একেই কথা প্রাক্-ঔপনিৱেশিক কালছোৱাতো প্রযোজ্য আছিল বুলি ক'ব পাৰি। গৱেষকসকলে যুক্তি দর্শাইছে যে বর্তমানেও ঔপনিৱেশিক কালৰ সীমান্ত অঞ্চলটোক মুখ্যতঃ এক প্রাক্-ঔপনিৱেশিক 'সীমান্ত অঞ্চল' বুলি ধাৰণা কৰা হয়। 'হিংসাৰ বিৰুদ্ধে হিংসা'ৰ যুক্তিটো অঞ্চলটোৰ প্রাক্-ঔপনিৱেশিক ৰাজনীতিৰ মূখ্য বৈশিষ্ট্য। শত্রু ৰাষ্ট্রসমূহৰ সৈতে মিত্রজোঁট বন্ধাৰ আশংকাৰ ভিত্তিত অঞ্চলটোত বাস কৰা লোকসকলৰ নিষ্ঠাক লৈ বাৰে বাৰে প্রশ্ন তোলা হয়। সামৰিক বাহিনী (বিশেষ ক্ষমতা) আইন, চমুকৈ আফছ্পা (AFSPA) হ'ল ভাৰতীয় জাতীয়-ৰাষ্ট্রৰ হাতত এক বিদ্রোহাৱস্থা প্রতিৰোধকাৰী উপায়। এই আইনে ইয়াৰ ভাগীদাৰ (Stakeholders) সকলক ৰাজনৈতিকভাৱে বৈধ শাস্তিহীনতাৰ সুবিধা প্রদান কৰে আৰু তেওঁলোকক নাগৰিকসকলৰ নিষ্ঠাক লৈ জন্মা সন্দেহ ভাব নিয়ন্ত্রণ কৰিবলৈ নিযুক্তি দিয়া হয়। অৰুণাচল প্রদেশৰ দৰে ৰাজ্যৰ অঞ্চলসমূহৰ নামৰ 'ভাৰতীয়কৰণ' অথবা 'সংস্কৃতকৰণ'এ স্থানীয়

সম্প্রদায়সমূহৰ বৈচিত্র্যক 'উত্তৰ-পূব ভাৰত' নামৰ এটা একক বিভাগত সামৰি থৈছে। বেছিভাগ বিদ্রোহী আন্দোলনেই এনে ধৰণৰ নেতিবাচক প্রক্রিয়া সৃষ্টিকাৰী অনুশীলনৰ দ্বাৰা অনুপ্রাণিত হোৱাৰ ফল। অন্যহাতে, উত্তৰ-পূব ভাৰতত উন্নয়ন প্রকল্পসমূহে সাম্প্রতিক সময়তহে গতি লাভ কৰিছে। সমগ্র অঞ্চলটো চৰম দৰিদ্রতা আৰু নিবনুৱা সমস্যাই বিধ্বস্ত কৰিছে। তাৰ উপৰি, ভাৰতৰ মূল খণ্ডৰ সৈতে অঞ্চলটোৰ মানসিক বিচ্ছিন্নতা আছে। দেশখনে এই অঞ্চলটোৰ বিকাশ আৰু উন্নতিৰ প্রতি অৱহেলা দেখুওৱা বুলি অভিযোগো আছে। নাগৰিকসকলৰ মাজৰ যিসকলে ৰাজনৈতিক ষড়যন্ত্রবোৰত বিভ্রান্ত হৈছিল, তেওঁলোকে 'ভূমি পুত্র' সকলৰ স্বার্থ ৰক্ষা কৰিবলৈ আৰু অ-স্থানীয় সকলক খেদি পঠিয়াবলৈ হাতত অস্ত্র তুলি লৈছিল। এইবোৰেই চমুকৈ উল্লেখ কৰিব পৰা কিছুমান সাধাৰণ কাৰক যিবোৰে উত্তৰ-পূব ভাৰতত বিদ্রোহাৰস্থা বৃদ্ধিত অৰিহণা যোগাই আহিছে। আন্তর্জাতিক খ্যাতিসম্পন্ন সাংবাদিক সুবিৰ ভৌমিকে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিদ্রোহাৰস্থাৰ প্রকাৰসমূহ তলত দিয়া ধৰণে শ্রেণীবিভক্ত কৰিছে ঃ

- কিছুমান বিদ্রোহাৰস্থাৰ অভিপ্রায় বিভাজনকামী।
- কিছুমান বিদ্রোহাৰস্থাই বিচ্ছিন্নতাবাদৰ কথা কয় কিন্তু প্রকৃততে স্বায়ত্বশাসনৰ অভিপ্রায় পোষণ কৰে। এনে বিদ্রোহ নিয়ন্ত্রণ কৰিব পাৰে।
- কিছুমান বিদ্রোহাৰস্থাৰ বিচ্ছিন্নতাবাদী সুৰ (overtone) থাকে, যদিও আলাপ-আলোচনাৰ দ্বাৰা ভাৰত ৰাষ্ট্রই এনে বিদ্রোহ নিয়ন্ত্রণ কৰে।
- কিছুমান বিদ্রোহাৰস্থাৰ আন্তঃ-আঞ্চলিক বিস্তৃতি থাকে যাৰ দ্বাৰা ই ভাৰতৰ মূলখণ্ডৰ সম-মনোভাৱাপন্ন দলৰ সৈতে মিত্রতা কৰিব বিচাৰে অথবা মিত্রতা স্বপন কৰে।
- কিছুমান বিদ্রোহাৰস্থাৰ জনজাতীয় আৰু জাতিগত স্বার্থৰ সৈতে সম্পর্ক থকা সুস্পষ্ট স্বায়ত্তশাসনমুখী অভিপ্রায় থাকে।
- কিছুমান বিদ্রোহাৰস্থাই অধিক শক্তিশালী গোটৰ কার্যপ্রতিনিধি হিচাপে কাম কৰে।

চিন্তা-চর্চা কৰক-১

১) উত্তৰ-পূব ভাৰতত বিদ্রোহাৰস্থাৰ উৎপত্তি উৎসৰ সন্ধান কৰক।

.....

২) উত্তৰ-পূব ভাৰতত বিদ্রোহাৰস্থা বৃদ্ধিৰ বাবে দায়ী সাধাৰণ কাৰকসমূহ নির্ধাৰণ কৰক।

.....

১০.৪ উত্তৰ-পূব ভাৰতত বিদ্রোহাৰস্থা আৰু উত্তৰ ঔপনিৱেশিক ৰাজনীতি

১৯৪৭ চনৰ পৰা বিংশ শতিকাৰ ষাঠিৰ দশকলৈ কেন্দ্রত থকা চৰকাৰখনে প্রশাসন আৰু নিয়ন্ত্রণৰ উদ্দেশ্যেৰে উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ ভৌগোলিক পুনর্বিন্যাস কৰিবলৈ এক প্রচেষ্টা হাতত লৈছিল। সেই মর্মে, অসমৰ পৰা চাৰিখন ৰাজ্য, ক্রমে- অৰুণাচল প্রদেশ, মেঘালয়, নাগালেণ্ড

আৰু মিজোৰামক আঁতৰাই নি পৃথক ৰাজ্য গঠন কৰা হৈছিল। আনহাতে, মণিপুৰ আৰু ত্রিপুৰাৰ ৰাজকীয় প্রদেশ দুখনকো উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অংশ কৰা হৈছিল। কোৱা হয় যে জনজাতীয় বলয়ৰ অধিবাসীসকলক বিশেষ সুবিধা প্রদান কৰিবলৈ ভাৰতীয় সংবিধানৰ ষষ্ঠ অনুসূচীটো প্রণয়ন কৰা হৈছিল। ভৈয়ামৰ লোকসকলৰ সৈতে পাহাৰৰ লোকসকলক ঐক্যবদ্ধ কৰাৰ বাবে এই অঞ্চলসমূহত ৰাজনৈতিক স্বায়ত্ব-শাসন ব্যৱস্থাৰ প্রচলন এক প্রয়োজনীয় ভাৰসাম্য ৰক্ষাকাৰী উপায় আছিল। ষষ্ঠ অনুসূচীটো বলবৎ কৰাৰ এয়া আটাইতকৈ উল্লেখযোগ্য কাৰণ আছিল। এই অঞ্চলসমূহত বাস কৰা লোকসকলৰ মৌলিক আনুগত্য সঠিক কৰাৰ উপায় হিচাপে তেওঁলোকক 'মংগোলীয় গৌণ সম্প্রদায়' শ্রেণীত সংঘবদ্ধ কৰা হৈছিল। এই কথাই তেওঁলোকক সদৌ-ভাৰতীয় বৈশিষ্ট্যমূলক আচৰণৰ সৈতে একত্রকৰণৰ প্রক্রিয়াটোক ন্যায্যতা দিছিল। এই আটাইবোৰ অনুশীলন উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত এক ৰাষ্ট্রীয়কৃত ক্ষেত্র গঠন কৰাৰ উদ্দেশ্যৰে চলোৱা হৈছিল। ইয়াৰ উদ্দেশ্য আছিল অঞ্চলটোক দেশৰ অন্য প্রান্তৰ সৈতে ৰাজনৈতিক আৰু অর্থনৈতিক সংহতি স্থাপন কৰিব পৰা কৰি তোলা। সীমান্তৰ্তী অঞ্চলসমূহত ৰাষ্ট্রৰ উপস্থিতি কটকটীয়া কৰাটো প্রয়োজনীয় আছিল কিয়নো উত্তৰ-পূৱ ভাৰতৰ ভৌগোলিক ভূ-খণ্ডই চীন, ভূটান, ম্যানমাৰ আৰু বাংলাদেশৰ সৈতে সীমা ভাগ কৰে। এই প্রসংগত নিৰাপত্তা আৰ্হিটোৰ আৱির্ভাৰ হয়। সঞ্জীৱ বৰুৱাই এনে ধৰণৰ এক আঞ্চলিক বিন্যাসক ৰক্ষণাবেক্ষণক সৌন্দর্যবর্দ্ধক সংহতিবাদ' আখ্যা দিছে। তেনেকুৱা এটা আৰ্হিৰ অধীনত নিৰাপত্তা আৰু উন্নয়ন পৰস্পৰে পৰস্পৰৰ পৰিপূৰক। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলীয় ৰাজ্যসমূহৰ ওপৰত কেন্দ্রৰ প্রভূত্ব সর্বাত্মক আছিল আৰু মূল সিদ্ধান্তসমূহ সদায় কেন্দ্রই গ্রহণ কৰিছিল। সেয়েহে, ইয়াক সংহতিবাদৰ এক মৌলিক প্রকাৰ বুলি ক'ব পৰা নাযায়। ই ভাৰতীয় ৰাজ্যসমূহক অঞ্চলটোলৈ অনধিকাৰ প্রৱেশ কৰাৰ সুবিধা দিছিল। এই কথাটো কেন্দ্রীভূত শাসনকার্যৰ প্রভাৱ ক্ষেত্রৰ বাহিৰত চলিছিল। স্থানীয় সম্প্রদায়সমূহে বহিৰাগত আৰু আভ্যন্তৰীণ উভয় ধৰণৰ প্রব্রজনকে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ নৃগোষ্ঠীয় গাঁথনিৰ বাবে এক ভাবুকি ৰূপে চাবলৈ লৈছিল। এই প্রব্রজনকাৰীসকলৰ অনধিকাৰ প্রৱেশৰ পৰা সৃষ্টি হ'ব পৰা ভাবুকি নাইকিয়া কৰিবলৈ স্থানীয় বাসিন্দাসকলৰ সাংবিধানিক নিৰাপত্তা আৰু ভূমি স্বত্ব নিশ্চিত কৰাৰ উদ্দেশ্যেৰে অসমক এখন জনজাতীয় ৰাজ্যৰূপে গঢ় দিবলৈ বাৰম্বাৰ দাবী উত্থাপিত হৈছিল। এনেকুৱা এক পটভূমিত, সার্বজনীন অসন্তুষ্টিৰ পৰা বিভিন্ন বিদ্রোহাৱস্থাৰ উদ্ভৱ হৈছিল। অংশগ্রহণকাৰী বেছিভাগ দলেই নৃগোষ্ঠীয় নাগৰিক বাহিনীৰ দ্বাৰা গঠন হৈছিল। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ লোকসকল নাগৰিকত্ব আৰু চৰকাৰী শাসনৰ বাধ্যবাধকতা জাপি দিয়া প্রকৃতিৰ ভুক্তভোগী হৈছিল। নাগৰিক-কেন্দ্রিক নীতিসমূহ পশ্চাদ পদত ৰখা হৈছিল আৰু সামৰিক কর্মকর্তাসকলক অসামৰিক জীৱনৰ নেতাৰ স্থানত নিযুক্ত কৰা হৈছিল। পৰিচয়ৰ বাবে উত্থাপিত দাবীসমূহ আৰু স্বকীয় পৰিচয় প্রতিষ্ঠাৰ হকে সৃষ্টি হোৱা আন্দোলনসমূহ দমন কৰিবলৈ সামৰিক সেনাধ্যক্ষসকলক ৰাজ্যপাল হিচাপে নিযুক্তি দিয়া হৈছিল। তেওঁলোকে শান্তি আৰু সাম্যাৱস্থা বর্তাই ৰখাৰ বাবে এক বিকল্প পথ বাছি উলিয়াবলৈ নিজকে বিভিন্ন পাণ্ডিত্যপূর্ণ কার্যত নিয়োগ কৰিছিল। তেওঁলোকৰ কার্যসূচীবোৰ বিদ্রোহসমূহ প্রতিহত কৰাৰ উদ্দেশ্যেৰে প্রস্তুত কৰা হৈছিল। যি কি নহওক, এনে

ধৰণৰ কার্য সম্পাদন প্রক্রিয়াবোৰে জীৱন-যাপনৰ শোচনীয় অৱস্থাৰ পৰিৱর্তন সাধনত ব্যর্থ হৈছিল। কিছুমান ক্ষেত্রত সাধাৰণ ক্ষমতাৰ সহায়েৰে তেওঁলোক নাগৰিক সৈন্যবাহিনীৰ সৈতে একোটা সম্পর্ক স্থাপন কৰিছিল। বিদ্রোহাৱস্থা সৃষ্টিকাৰী সমস্যাৰ সমাধানৰ অভিপ্রেত উদ্দেশ্যৰ বিপৰীতে, উগ্রপন্থা প্রতিহতকাৰী কৌশলসমূহ অৱলম্বন কৰা কার্যই বিদ্রোহাৱস্থা বৃদ্ধিতহে অৰিহণা যোগাইছিল। আনহাতে দৰিদ্রতা আৰু নিবনুৱা সমস্যাৰে ভাৰাক্রান্ত সাধাৰণ পৰিস্থিতিয়ে উগ্রপন্থা প্রতিহতকাৰী অভিযানসমূহক সর্বতোপ্রকাৰে বিফল কৰাৰ প্রয়াস চলাইছিল। বলপূর্বক ধন দাবীৰ সহায়ত গোটোৱা ধনৰ সম্ভাৱনা দেখি বহুতো যুৱকে এই নাগৰিক সৈন্যবাহিনীসমূহত যোগদান কৰিছিল। মুঠৰ ওপৰত, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিদ্রোহাৱস্থা আৰু ৰাজ্যই অনুশীলন কৰা কাম-কাজবোৰৰৰ গভীৰ সম্পর্ক আছে। এই কাম-কাজবোৰ সু-সংজ্ঞাবদ্ধ তথা বহনক্ষম হোৱাৰ পৰিৱর্তে হস্তক্ষেপকাৰী আৰু হ্রস্বম্যাদী প্রকৃতিৰ।

চিন্তা-চর্চা কৰক-২

১) ভাৰতীয় সংবিধানৰ ষষ্ঠ অনুসূচীটো প্রণয়ন কৰা মূল কাৰণটো কি আছিল?

.....

২) 'সৌন্দর্যবর্দ্ধক সংহতিবাদ' সংজ্ঞাটোৰ অর্থ কি?

.....

১০.৫ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্রধান বিদ্রোহী দলসমূহ

- **নাগালেণ্ড ঃ** নাগালেণ্ডত চলি থকা বিদ্রোহাৱস্থাটো বিশ্বৰ আটাইতকৈ দীর্ঘকাল জুৰি চলি থকা বিদ্রোহাৱস্থাসমূহৰ অন্যতম। ইয়াক বর্তমান দ্বিমুখী বিভেদকামী ভাগত দ্বিখণ্ডিত কৰা হৈছে। ভাৰতৰ সৈতে ৰাজ্যখনৰ ভৌগোলিক, সাংস্কৃতিক আৰু আবেগিক ব্যৱধান তথা নগা জীৱনশৈলীৰ প্রতি নেহেৰুৰ উপেক্ষাৰ কাৰণ দর্শাই ভাৰতীয় যুক্তৰাজ্যৰ পৰা নাগালেণ্ডক পৃথক কৰাৰ বাবে এক দীর্ঘদিনীয়া দাবী উত্থাপিত হৈ আহিছিল। এই সম্পর্কীয় আবেদন পত্র আৰু ৰাজহুৱা মতামতসমূহ খাৰিজ হোৱাৰ পাচত নাগা নেশ্যনেল কাউন্সিল (এন এন চি) এ ১৯৫৪ চনত ৰাজ্যখনত এখন সমান্তৰাল চৰকাৰ গঠন কৰিছিল আৰু ভাৰত ৰাষ্ট্রৰ বিৰুদ্ধে সামৰিক আক্রমণ চলাবলৈ লৈছিল। এই বিদ্রোহী অভ্যুত্থানটোৰ আঁৰৰ আদর্শ ব্যক্তি আছিল জাপু ফিজো নামৰ আংগামি নগা লোক এজন। এন এন চি হ'ল এটা স্বাধীনোত্তৰ কালত জন্মা সংগঠন। ই নগা লোকসকলৰ বাবে সার্বভৌমত্বৰ দাবী কৰিছিল। সংগঠনটোৱে প্রধানতঃ গেৰিলা যুদ্ধনীতি গ্রহণ কৰিছিল আৰু তাৰ বাবে পূর্বৰ পূব পাকিস্তানৰ বিভিন্ন দল-সংগঠনৰ পৰা প্রশিক্ষণ লৈছিল। সত্তৰৰ দশকত এন এন চিৰ বিৰুদ্ধে যেতিয়া উপগ্রপন্থা প্রতিহতকাৰী ব্যৱস্থাবোৰ কটকটীয়া কৰি তোলা হয়, তেতিয়া সংগঠনটোত এক আভ্যন্তৰীণ কন্দলৰ সৃষ্টি হয়। বার্মাত আশ্রয় লোৱা এন এন চি পক্ষটোৱে সূলসূঁতিৰ সমর্থক এন এন চি দলটোক ৰাষ্ট্রই পোহপাল দি ৰখা বিশ্বাসঘাতকৰ

দল বুলি ধৰি লৈছিল। (ক্লাইন, ২০০৬)। ১৯৮০ চনত,আইজাক চু (Isak Cure) আৰু থুৱেংগালিং মুইভাৰ (Thuengaling Muivah) নেতৃত্বত নেশ্যনেল ছোচিয়েলিষ্ট কাউন্সিল অৱ, নাগালেণ্ড (চমুকৈ এন এছ চি অন) গঠন কৰা হৈছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত, এই দলটো জাতিভিত্তিক বৈশিষ্ট্যধাৰী দুটা বিপৰীতমুখী গোটত ভাগ হৈ যায়। ইয়াৰে এটা হ'ল আইজাক আৰু মুইভৰ নেতৃত্বধীন এন এছ চি এন (আই এন) আৰু আনটো হৈছে এছ এছ খাপলাঙৰ নেতৃত্বাধীন এন এছ চি এন (কে)। এই বিভেদকামী দল দুটাই স্বাধীনতা হেৰুওৱাৰ সলনি 'নাগালিম' নাম দি এখন বৃহত্তৰ নাগালেণ্ড গঠনৰ দাবী উত্থাপনৰ স্বার্থত আপোচ কৰাৰ বাবে সন্মত হৈছিল। উভয় দলে বর্তমান ভাৰত চৰকাৰৰ সৈতে এক যুদ্ধবিৰতি চুক্তিত স্বাক্ষৰ কৰিছে।

- **অসম**

অসমৰ আটাইতকৈ দুর্ধর্ষ বিদ্রোহী শক্তিটো হ'ল সংযুক্ত মুক্তি বাহিনী, অসম (চমুকৈ আলফা)। অসম আন্দোলনৰ সময়ত উত্থাপিত অবৈধ অনুপ্রৱেশৰ সমস্যাটোৰ পটভূমিত ইয়াৰ জন্ম হৈছিল। ১৯৭৯ চনৰ 7 এপ্রিল তাৰিখে আলফাই আত্মপ্রকাশ কৰিছিল। অবৈধ অনুপ্রৱেশকাৰীৰ সমস্যাটোৰ ভিত্তিত আলফাই অসমৰ স্বাধীনতাৰ দাবী উত্থাপন কৰিছিল। প্রথম অৱস্থাত ব্যৱসায়ী, চাহ বাগিচাৰ মালিক আৰু এগৰাকী ছোভিয়েট দেশৰ অভিযন্তাৰ অপহৰণকে ধৰি এলানি উচ্চ-স্তৰীয় (high-profile) অপৰহণ কার্যত আলফা জড়িত হৈ লোকচক্ষুত ধৰা দিছিল। আলফাৰ উত্থান অসমীয়া উগ্র-জাতীয়তাবাদৰ এক প্রকাৰ। ইয়াৰ আৰম্ভণি হৈছিল এক ৰাজনৈতিক শক্তি হিচাপে। কিন্তু শীঘ্রেই উগ্রপন্থা গ্রহণ কৰিবলৈ ই ৰাজনৈতিক মূলৰ পৰা ফালৰি কাটি যায়। আলফাই সামূহিক অসমীয়া কল্পনাৰ সমর্থন লাভ কৰিছিল। ইয়াৰ প্রমাণ স্বৰূপে এটা নির্দিষ্ট বর্ষত আলফা সদস্যৰ বিৰুদ্ধে চলোৱা সামৰিক অভিযানৰ প্রতিবাদত অসমত মাঘ বিহু অনুষ্ঠুপীয়াকৈ উদ্যাপন কৰা হৈছিল। ২০০৪ চনৰ ধেমাজী বিস্ফোৰণত বহুতো নিৰীহ শিশু আৰু মহিলাৰ মৃত্যু হোৱাৰ পাচৰ পৰাহে আলফাৰ প্রতি থকা ৰাজহুৱা সমর্থন ক্রমাৎ হ্রাস পাবলৈ ধৰিছিল। আলফাৰ হকে কেন্দ্রীয় চৰকাৰৰ সৈতে শান্তি-আলোচনা কৰিবলৈ পীপলচ্ কনচালটেটিভ গ্রুপ (চমুকৈ পি চি জি) নামেৰে দল এটা গঠন কৰা হৈছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত, শান্তি আলোচনাসমূহ পৰিচালনা কৰিবলৈ আলফাৰ ২৮ নং বেটেলিয়নৰ পৰা এটা আলোচনা পন্থী গোটৰ উদ্ভৱ হৈছিল।

অসমৰ অন্য এক প্রধান বিদ্রোহী দল হ'ল নেশ্যনেল ডেম'ক্রেটিক ফ্রণ্ট অৱ বড়োলেণ্ড (চমুকৈ এন ডি এফ বি)। ১৯৮৬ চনৰ ৩ অক্টোবৰত বড়ো চিকিউৰিটি ফ'র্ছ (চমুকৈ বি এছ এফ) নামৰ সংগঠনটোৰ পৰা পৃথক হৈ এন ডি এফ বি গঠিত হৈছিল। দলটোৰ দাবীসমূহ আছিল বড়োলেণ্ডৰ ৰূপত এখন সার্বভৌম গৃহভূমি গঢ়ি তোলা, এখন গণতান্ত্রিক সমাজ গঠন কৰা আৰু বড়ো ভাষাৰ বাবে দেৱনাগিৰী লিপিৰ পৰিৱর্তে ৰোমান লিপি ব্যৱহাৰ আৰম্ভ কৰা । বড়ো লিবাৰেশ্বন টাইগাৰ্ছ (চমুকৈ বি এল টি) নামৰ অধীনত পৰিচালিত অন্য এটা বড়ো বিদ্রোহী দল আছিল। অৱশ্যে ইয়াৰ আয়ুস কম আছিল আৰু বড়োলেণ্ড আঞ্চলিক পৰিষদ (চমুকৈ বিটিচি) গঠনৰ লগে লগে বি এল টি প্রভাৱহীন হৈ পৰিছিল। এন ডি এফ বি -এ অন্য জনগোষ্ঠী

আৰু সম্প্রদায়সমূহৰ ওপৰত বহুতো আক্রমণ চলাইছিল। ইয়াৰ ফলত ৰাজ্যজুৰি আন্তঃ জাতিগত সংঘর্ষৰ সূত্রপাত হৈছিল। ২০০৮ চনৰ ৩০ অক্টোবৰত গণেশগুৰি ফ্লাইঅ'ভাৰক লক্ষ্য কৰি সংঘটিত কৰা বোমা বিস্ফোৰণৰ পাচত সমাজৰ সকলো স্তৰৰ মানুহে এন ডি এফ বিৰ এনে কূটাঘাতমূলক কার্যসমূহক তীব্র গৰিহণা দিছিল।

- **মিজোৰাম**

১৯৬১ চনত সংগঠিত মিজো নেশ্যনেল ফ্র'ণ্ট (চমুকৈ এম এন এফ) আছিল মিজোৰামৰ মুখ্য বিদ্রোহী দল। এম এন এফৰ দাবীসমূহ অসমৰ এন ডি এফ বিৰ দাবীসমূহৰ সৈতে প্রায় একেই আছিল। যি নহওক, এম এন এফ-ৰ সৈতে শান্তি আলোচনাসমূহ সোনকালেই আৰম্ভ হৈছিল আৰু সংগঠনটোৱে কোনো গুৰুতৰ ক্ষতিসাধন কৰাৰ আগতেই মিজো বিপ্লৱ দমন কৰা হৈছিল। ১৯৮৬ চনত এম এন এফ আৰু চৰকাৰৰ মাজত এখন চুক্তি স্বাক্ষৰিত হৈছিল আৰু এম এন এফে ৰাজহুৱা ভাৱে মিজোৰামৰ সার্বভৌমত্বৰ দাবী প্রত্যাহাৰ কৰিছিল। বহুতো আত্মসমর্পন কৰা উগ্রপন্থীক চৰকাৰৰ বিভিন্ন বিভাগত কর্মত নিয়োগ কৰা লগতে ভাল পদবী দিছিল।

- **মণিপুৰ**

মণিপুৰ বহুতো বিদ্রোহী দলৰ আশ্রয়স্থলী। তাৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য কেইটামান হ'লঃ ইউনাইটেড নেশ্যনেল লিবাৰেশ্যন ফ্র'ণ্ট (চমুকৈ ইউ এন এল এফ), ৰিভল্যুশ্যনেৰী পিপ'লচ্ পাৰ্টী (চমুকৈ পি এল এ), আৰু পিপ'লচ্ ৰিভল্যুশ্যনেৰী পাৰ্টী অৰ কাংলেইপাক (চমুকৈ প্রিপাক্)। এই বিদ্রোহী দলকেইটাই চুবুৰীয়া ৰাজ্য নাগালেণ্ড আৰু মিজোৰামৰ বিদ্রোহী দলসমূহৰ সৈতে একগোট হৈ কাম কৰিছিল আৰু ভাৰতৰ বিৰুদ্ধে আক্রমণাত্মক ঘটনা সংঘটিত কৰিছিল। মণিপুৰৰ এটা বৈশিষ্ট্য হ'ল ইয়াৰ পাহাৰ-ভৈয়াম অঞ্চলৰ বিস্তৃতি আৰু এই সুবিধাটোৰ বাবেই ৰাজ্যখনৰ পাহাৰীয়া অঞ্চলৰ পৰা কুকি নেশ্যনেল আর্মি (চমুকৈ কে এন এ)ৰ দৰে নৃগোষ্ঠীয় নাগৰিক সৈন্যবাহিনীৰ উদ্ভৱ হৈছিল। পাহাৰীয়া এলেকাসমূহত এন এছ চি এন (আই এম)ৰ আগ্রাসনৰ বিৰুদ্ধে থিয় দি কে এন এ ই সংগঠনটোৰ সৈতে বিভিন্ন সময়ত সংঘর্ষত লিপ্ত হৈ আহিছে।

- **ত্রিপু�ৰা**

ত্রিপু�ৰাৰ স্থানীয় সম্প্রদায়সমূহ ৰাজ্যখনত বসতি স্থাপনৰ উদ্দেশ্যেৰে অহা বৃহৎ সংখ্যক প্রব্রজনকাৰীৰ কৃপাত বর্তি আছে। বহিৰাগতই 1981 চনলৈ মূল ত্রিপুৰী নাগৰিকৰ সংখ্যা মুঠ জনসংখ্যাৰ মাত্র ২৮.৫ শতাংশলৈ হ্রাস কৰিছে। নিজ গৃহভূমিতে সংখ্যালঘূত পৰিণত হোৱাৰ পাচত ত্রিপুৰী স্বেচ্ছাসেৱক বাহিনী (চমুকৈ টি ভি এফ) নামৰ সংগঠনটোৱে পাচত ত্রিপুৰা নেশ্যনেল ভলুণ্টিয়ার্চ ফ'র্চ (চমুকৈ এন এল এফ টি) নামৰ উগ্রপন্থী সংগঠনৰ ৰূপ ধাৰণ কৰি হাজাৰ হাজাৰ বাংলা লোকৰ গণ হত্যাত লিপ্ত হৈছিল। বিজয় হ্রাংখাউলৰ নেতৃত্বাধীন এই দলটোৱে পাচত চৰকাৰৰ সৈতে এখন যুদ্ধবিৰতি চুক্তিত স্বাক্ষৰ কৰে। আত্মসমর্পণ কৰিবলৈ মান্তি নোহোৱা সদস্যসকলে নেশ্যনেল লিবাৰেশ্যন ফ্র'ণ্ট অৰ ত্রিপুৰা (চমুকৈ এন এল এফ টি) আৰু অ'ল ত্রিপুৰা টাইগাৰ ফ'র্চ (চমুকৈ এ টি টি এফ) নামৰ উগ্রপন্থী সংগঠন দুটা গঠন কৰে।

অৱশ্যে এ টি টি এফ-এ অঞ্চলটোলৈ স্থায়ী সুস্থিৰতা ঘূৰাই আনিবলৈ তেওঁলোকৰ বিদ্রোহী কার্যকলাপ কিছু পৰিমাণে দমাই ৰাখিছিল। যাৰ কাৰণে দলটোৱে পৰৱর্তী সময়ত বাওঁপন্থী চৰকাৰখনৰ সৈতে সামঞ্জস্য বর্তাই ৰাখি নিজৰ কার্যকলাপ আগবঢ়াই নিছিল।

- **মেঘালয় আৰু অৰুণাচল প্রদেশ**

মেঘালয় আৰু অৰুণাচল প্রদেশত তুলনামূলকভাবে বিদ্রোহাত্মক দল-সংগঠনৰ প্রকোপ কম আছিল। ৰাজ্য দুখনৰ উল্লেখযোগ্য বিদ্রোহী গোটকেইটা হ'ল ঃ মেঘালয়ৰ হাইনিউট্রেপ নেশ্যনেল লিবাৰেশ্যন কাউন্সিল (চমুকৈ এইচ্ এন এল চি), অৰুণাচল প্রদেশৰ অৰুণাচল ড্রেগ'ন ফ'র্চ (চমুকৈ এ ডি এফ) আৰু অৰুণাচল পিপ'লচ্ লিবাৰেশ্যন আর্মি (চমুকৈ এ পি এল এ)

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

(১) আলোচনাপন্থী আলফা গোটটো ইয়াৰ ২৮ নং বেটেলিয়নৰ এটা পৰা উদ্ভৱ হৈছিল। (শুদ্ধ / অশুদ্ধ)

(২) কে এন এ এটা সেইতেই বিদ্রোহী দল। (শুদ্ধ /অশুদ্ধ)

চিন্তা-চর্চা কৰক-৩

সামৰিক বাহিনী (বিশেষ ক্ষমতা) আইনখনৰ বিষয়ে পঢ়ক।

১০.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- এই অধ্যায়টি পঢ়ি আমি, উত্তৰ-পূব ভাৰতত কেনেদৰে বিদ্রোহাৰস্থাৰ উৎপত্তি হ'ল আৰু সময়ৰ লগে লগে কেনেদৰে ইয়াৰ বিকাশ ঘটিল সেই বিষয়ে অৱগত হ'লো। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ কেইটামান প্রধান বিদ্রোহী দলৰ বিষয়েও অধ্যায়টি পঢ়ি জানিব পাৰিলোঁ।
- ব্রিটিছসকলে উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলক এক 'সম্পদ উৎস সীমান্ত অঞ্চল'লৈ ৰূপান্তৰিত কৰিবলৈ অঞ্চলটোত যাদৃচ্ছিকভাৰে পৰিসীমা নির্ধাৰণৰ প্রচেষ্টা চলাইছিল।
- ভাৰতীয় জাতি-ৰাষ্ট্রই এইটো কথা নিশ্চিত কৰিব খুজিছিল যে নৃগোষ্ঠীয় জোঁটসমূহে ৰাজনৈতিক পৰিসীমাৰ ভিতৰত কার্যকলাপ সম্পাদন কৰিব কিন্তু এই পৰিসীমা কৰিব নোৱাৰিব।
- উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ উত্তৰ ঔপনিৰেশিক ৰাজনীতি হ'ল উন্নয়ন, নিৰাপত্তা আৰু উগ্রপন্থা প্রতিহতকাৰী ব্যৱস্থাৰ এটা সমষ্টি।
- উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্রায় সকলো প্রধান বিদ্রোহী দলৰ অঞ্চলটোৰ প্রান্তভৱন আৰু

ৰাজনৈতিক অদৃশ্যমানতাৰ দৰে একেই সামাজিক-ৰাজনৈতিক পৰিৱেশৰ ফলত উত্থান ঘটিছিল।

- অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন বিদ্রোহী দলে কৰা শান্তি আলোচনাসমূহ কম-বেছি পৰিমাণে সফল হৈছে।

১০.৭ অধিক জানিবলৈ

ইংৰাজী গ্রন্থ ঃ

Baruah, S. (2007). *Durable Disorder: Understanding the Politics of Northeast India*. New Delhi: Oxford University Press.

Bhaumik, S. (2009). *Troubled Periphery: The Crisis of India's North East*. New Delhi: SAGE.

Cline, L. E. (2006). The Insurgency Environment in Northeast India. *Small Wars & Insurgencies, 17*(2), 126-147. doi:10.1080/09592310600562894

Hazarika, S. (2011). *Strangers of the Mist: Tales of War and Peace from India's Northeast*. New Delhi: Penguin Books.

Reid, R. (2013). *History of the Frontier Areas Bordering on Assam: From 1883-1941*. Guwahati: Bhabani.

Saikia, Y., &Baishya, A. R. (2017). *Northeast India: A Place of Relations*. New Delhi: Cambridge University Press.

Sanjay Barbora. (2006). Rethinking India's Counter-Insurgency Campaign in North-East. *Economic and Political Weekly, 41*(35), 3805-3812. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/4418651

১০.৮ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ শুদ্ধ

২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ অশুদ্ধ

৩ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ শুদ্ধ

৪ **নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ** মেক্স ৱেবাৰ আৰু গ্যেটেন' ম'স্কা।

১০.৯ আৰ্হি প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিদ্রোহাৰস্থাৰ প্ৰকাৰবোৰ কি কি ?

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ উত্তৰ ঔপনিৰেশিক ৰাজনীতিৰ ভিত্তিত 'সৌন্দৰ্যবদ্ধক সংহতিবাদ' ধাৰণাটো বাখ্যা কৰক।

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ শান্তি-শৃংখলা ঘূৰাই আনিবলৈ ভাৰত চৰকাৰে গ্রহণ কৰা উগ্রপন্থা প্রতিহতকাৰী উপায়সমূহ কিয় বেছি সফল হ'ব পৰা নাই ?

****